

„Je to bezesporu trápení cestovat touto zemí v takové zimě.“ Andaluský rytíř Pero Tafur v Čechách, ve Slezsku a na Moravě (1438–1439)

JAROSLAV SVÁTEK

Věnováno prof. Františku Šmahelovi k jeho životnímu jubileu

Dějiny husitského období jsou v českých zemích díky velkému množství diplomatického materiálu v některých časových úsecích známy téměř den po dni. Totéž platí i o krátké vládě českého krále Albrechta II. v letech 1438–1439. Poněkud neotřelým způsobem o ní vypovídá také část cestopisu andaluského rytíře Pero Tafura, který právě v této době na území Českého království strávil několik týdnů. Následující řádky se proto budou věnovat rozboru tohoto méně známého, avšak pozoruhodného svědectví, které o českých zemích tento cestovatel zanechal.

Pero (někdy též Pedro) Tafur se narodil okolo roku 1410 v Córdobě a řadí se k těm cestovatelům, o nichž toho kromě jejich skutečněné cesty víme velmi málo. Pocházel ze šlechtické rodiny ve službách rodu Guzmánů ze Seville, kteří sloužili kastilskému králi Janovi II.¹ V pětadvaceti letech se vydal na čtyřletou rytířskou cestu a po návratu se usadil ve svém rodišti. Před rokem 1452 se oženil s doňou Juanou de Horozco, s níž měl jednoho syna (ten zemřel ještě za Tafurova života) a tři dcery. Ze závěti jeho ženy z roku 1490 vyplývá, že Pero zesnul roku 1484. Záznamy městské rady v Córdobě uvádějí, že byl jejím členem,² o dalších

1) Nejvýznamnějším členem tohoto rodu byl v Tafurově době Luis González de Guzmán, velmistr řádu Calatrava v letech 1407–1443. K jeho osobě Emma SOLANO, *La Orden de Calatrava en el siglo XV. Los señoríos castellanos de la Orden al fin de la Edad Media*, Sevilla 1978, zvláště s. 63–83.

2) I když nejstarší dochované zápisy tohoto druhu pocházejí až z roku 1479, je pravděpodobné, že se v radě vyskytoval předtím. Životopisné údaje o osobě Pero Tafura čerpám zejména z anglického vydání

skutečnostech z osobního či veřejného života Pero Tafura toho prameny ale již příliš nevypovídají.

Tafurova rytířská cesta a její písemné zpracování vyvolávají v kontextu svého žánru řadu otázek. Udivující je zejména, kolik tento poddaný krále Jana II. za poměrně krátký časový úsek čtyř let urazil kilometrů a jaké množství zemí navštívil.³ Z domovské Andalusie se nejprve vydal po moři na Apeninský poloostrov. Po návštěvě Říma a Benátek nastoupil na obvyklou pouť do Svaté země. Návrat přes Kypr do Evropy však již neproběhl přímočaře – Tafur pokračoval nejprve na jih do Egypta, kde navštívil Káhiru i klášter sv. Kateřiny na Sinajském poloostrově. Po několika námořních nehodách se Tafur doplaval přes Rhodos do Konstantinopole, následně obeplul Černé moře a po zastávkách v přístavech Trapezunt, Kaffa a Tana se vrátil zpět do byzantské metropole. Nakrátko také zavítal do osmanského hlavního města Edirne (Adrianopolis). Z Konstantinopole se po moři vrátil zpět do Benátek, kde začíná suchozemská část jeho putování. Přes Alpy se Tafur nejprve vydal do Porýní a Burgundského Nizozemí, odkud pokračoval na východ přes Franky do českých zemí. Této fázi spletité cesty se budeme zanedlouho věnovat podrobněji.

Samotný text Tafurovy relace z rytířské cesty se dochoval pouze v jediném rukopise. Jedná se o kopii staršího manuskriptu, pocházející z počátku 18. století, již uchovává univerzitní knihovna v Salamance.⁴ V tomto jediném exempláři navíc chybí kousek předmluvy a úplný závěr trasy, mezi Sicílií a Pyrenejským poloostrovem, kde se ovšem předpokládá, že se Tafurovo putování již opravdu chýlilo ke konci. Cestopis je psán andaluskou variantou romance, typické pro 15. století. Odhaduje se, že cestovatel a autor v jedné osobě sepsal text těsně po roce 1453, jelikož na několika místech s určitou nostalgií reflektuje dobytí Konstantinopole osmanskými vojsky. Dataci také napomáhají některé dobové odkazy na osudy současných vladařů (např. korunovace Fridricha III. římským císařem roku 1452). Po prvním vydání cestopisu roku 1874⁵ došlo k několika reedicím textu ve španělštině.⁶ Tafurovy cesty se také

jeho cestopisu *Pero Tafur, Travels and Adventures 1435–1439*, edd. E. Denison ROSS – Eileen POWER, London 1926.

3) Rozsah cest je v kontextu šlechtických cestovatelů srovnatelný snad jen se světoběžníkem Guillebertem de Lannoy, který však měl na návštěvu téměř všech koutů Evropy a Svaté země padesát let. Srov. *Oeuvres de Guillebert de Lannoy, voyageur, diplomate et moraliste*, ed. Charles POTVIN, Louvain 1878. Česky pak *Guillebert de Lannoy. Cesty a poselstva*, edd. Jaroslav SVÁTEK – Martin NEJEDLÝ – Olivier MARIN – Pavel SOUKUP, Praha 2009.

4) Salamanca, Biblioteca Universitaria, Ms. 1985, viz *Catálogo de Manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Salamanca II. Manuscritos 1680–2777*, edd. Oscar LILAO FRANCA – Carmen CASTILLO GONZÁLEZ, Salamanca 2002, s. 309–310. Tento jediný exemplář, původně uchovávaný v knihovně koleje sv. Bartoloměje (*Colegio mayor de S. Bartolomé de Cuenca*) v Salamance, je dedikován Fernandovi de Guzmán, vrchnímu veliteli (*comendador mayor*) řádu Calatrava, jehož lze identifikovat s Fernánem Gómezem de Guzmán (asi 1445–1476), viz Enrique RODRÍGUEZ-PICAVEA MATILLA, *Prosopografía de la orden de Calatrava en Castilla: la primera mitad del siglo XV*, *Meridies* 7, 2005, s. 201–244, zejména s. 218–219.

5) *Andanças é viajes de Pero Tafur por diversas partes del mundo avidos*, ed. Marco JIMENEZ DE LA ESPADA, Madrid 1874. Z této edice budu citovat úryvky v následující analýze.

6) *Andanças é viajes de Pero Tafur por diversas partes del mundo avidos*, ed. José María RAMOS, Madrid 1934; *Andanças e viajes de un hidalgo español: Pero Tafur 1436–1439*, ed. José VIVES, Barcelona 1947,

„Je to bezesporu trápení cestovat touto zemí v takové zimě.“

dočkaly anglického překladu, jenž tomuto pozoruhodnému cestovateli mezi historiky podstatnou měrou zajistil proslulost.⁷ Kromě zmíněných vydání se Tafurovým spísem zabývali různí badatelé zvláště s přihlédnutím ke konkrétnímu regionu, který andaluský rytíř v druhé polovině třicátých let 15. století navštívil.⁸ Zároveň je třeba poznamenat, že přítomnost Pero Tafura v českých zemích byla rovněž, byť letmo, reflektována.⁹

Pero Tafur nebyl jediným rodákem z Pyrenejského poloostrova, který ve sledovaném období České království navštívil. Jen o pár měsíců dříve se do Čech dostal jeho krajan Diego de Valera, jak zmiňuje kronika o vládě kastilského krále Jana II.¹⁰ Jestliže Valera přicestoval do střední Evropy proto, aby po boku krále Albrechta II. bojoval proti husitům, Tafurovy pohnutky byly zřejmě jiného rázu. Z předchozích kapitol jeho *Andanças é viajes* spíše vyplývá, že se Andalusan snažil za každou cenu setkat s „císařem“ Albrechtem,¹¹ o možnosti vyznamenat se v boji proti českým

další vydání jsou vesměs reedice či reprinty předchozích. Kastilský text vyšel rovněž s italským úvodem jako *Andanças é viajes por diversas partes del mundo*, ed. Giuseppe BELLINI, Roma 1986. Nejnovější vydání viz *Pero Tafur. Andanças e Viajes*, ed. Miguel Ángel PEREZ PRIEGO, Sevilla 2009.

7) *Pero Tafur; Travels and Adventures, 1435–1439*.

8) Konrad HAEBLER, *Peter Tafurs Reisen im deutschen Reichs in den Jahren 1438–1439*, Zeitschrift für allgemeine Geschichte, Kultur und Literatur 4, 1887, s. 502–529; Charles DIEHL, *Un voyageur espagnol à Constantinople au XVe siècle*, in: *Mélanges Gustave Glotz*, t. I, Paris 1932, s. 319–327; Alexander A. VASILIEV, *Pero Tafur. A Spanish Traveller of the Fifteenth Century and his visit to Constantinople, Trebizond and Italy*, Byzantion 7, 1932, s. 75–122; Mehmet IZZEDIN, *Deux voyageurs du XVème siècle en Turquie: Bertrandon de la Brocquière et Pero Tafur*, Journal Asiatique 239, 1951, s. 159–167; Antonio M. BADÍA MARGARIT, *Hungría vista per Pero Tafur, viajero español del s. XV*, in: *Mélanges de linguistique et de littérature romans à la mémoire d'István Frank*, Saarbrücken 1957, s. 31–39; José A. OCHOA ANADÓN, *El viaje de Tafur por las costas griegas*, Erytheia 8, 1987, s. 33–62; Juan Luis CALVARRO, *Pedro Tafur: un caballero andaluz en Tierra Santa*, Historia 16 (222), 1994, s. 47–54; Ludwig VONES, *Spanische Reisende im Reich. Pero Tafurs „Andanças é Viajes“*, in: „Das kommt mir spanisch vor“. Eigenes und Fremdes in den deutsch-spanischen Beziehungen des späten Mittelalters, edd. K. Herbers – N. Jaspert, Münster 1994, s. 339–358; nejnověji pak také Ángel Luis MOLINA MOLINA, *Pedro Tafur, un hidalgo castellano en Tierra santa y Egipto*, Cuadernos de Turismo 27, 2011, s. 641–662. Do této skupiny lze kromě mého příspěvku zařadit i užitečný překlad části cestopisu do němčiny (Karl STEHLIN – Rudolf THOMMEN, *Aus der Reisebeschreibung des Pero Tafur, 1438 und 1439*, Basler Zeitschrift für Geschichte und Alterumskunde 25, 1926, s. 45–107), který zde sledovanou část Tafurovy cesty popisuje. Ještě důkladnější přehled historiografického bádání o Tafurových cestách podávají Pablo CASTRO HERNÁNDEZ, *Un estade de la cuestión sobre las Andanças é viajes de Pero Tafur: discusiones historiográficas y problemáticas de estudio*, Revista Historias del Orbis Terrarum. Anejos de Estudios Clásicos, Medievales y Renacentistas 6, 2013, s. 27–71, a Enrique GARCÍA SÁNCHEZ, *Libros de viaje en la península ibérica durante la Edad Media : Bibliografía*, Lemir 14, 2010, s. 353–402.

9) Tafurově návštěvě našeho území se doposud nejpodrobněji věnoval Bohumil BAĎURA ve své shrnující studii *Styky mezi Českým královstvím a Španělskem ve středověku*, Táborský archiv 7, 1995–1996, s. 5–87, o Tafurovi na s. 57–59, nejnověji také Daniela DVOŘÁKOVÁ, *Barbora Celjská, černá královna. Životný příběh uhorskej, rímsko-nemeckej a českej kráľovnej (1392–1451)*, Budmerice – Bratislava 2013, se zřetelem k dotyčné panovnici.

10) *La Crónica de serenísimo Príncipe Don Juan, Segundo deste nombre en Castilla y en Leon*, in: *Crónicas de los reyes de Castilla desde Don Alfonso el Sabio, hasta los Católicos Don Fernando y Doña Isabel*, II, ed. Cayetano ROSELL, Madrid 1875, s. 533n. Diego de Valera byl sám plodným literátem, mimo jiné napsal kroniky vlády kastilského krále Jindřicha IV. a katolických králů (viz např. *Diego de Valera, Crónica de los Reyes Católicos*, ed. Juan DE MATA CARRIAZO, Madrid 1927). O Valerově návštěvě Čech též B. BAĎURA, *Styky mezi Českým královstvím*, s. 54–57.

11) *Andanças é viajes*, s. 141.

kacířům nikde nehovoří. Tafurovo cestovatelské angažmá rovněž snese srovnání s návštěvou portugalského prince Doma Pedra po evropských dvorech, k níž došlo zhruba o deset let dříve.¹²

Setkání s „císařem“

Setkání s důležitými vládci jako by bylo leitmotivem rytířské cesty Pero Tafura i jejího textového zpracování. Ve srovnání s ostatními cestovateli 15. století drží andaluský dobrodruh v tomto ohledu jednoznačný primát.¹³ V letech 1435–1439 se Tafurovi podařilo setkat prakticky se všemi důležitými světskými i duchovními postavami tehdejší Evropy a Blízkého východu. S papežem Evženem IV. se náš cestovatel viděl dokonce třikrát, hovořil však také s benátským dóžetem Francescem Foscariem, s burgundským vévodou Filipem Dobrým či s byzantským císařem Janem VII. Palaiologem. Tafurova touha neznala ani náboženských hranic – ve svém cestopise vypráví o tom, jak jej kyperský král poslal coby vyslance na dvůr egyptského sultána Barsbáye.¹⁴ Při pobytu v Konstantinopoli projevil Andalusan přání setkat se s osmanským sultánem Muradem II., sídlícím v nedalekém Edirne, což příliš nepotěšilo již zmíněného Jana VII. Do Tafurovy „sbírky“ lze pak zahrnout také setkání s dalšími vládci, jakými byli mocní preláti v Porýní, markýz Niccolò d'Este, vévoda Filippo Maria Visconti či Fridrich Rakouský, budoucí císař Fridrich III. Pero Tafur byl přítomen i na církevním koncilu ve Ferrare, kde měl možnost spatřit církevní i světské elity pohromadě.

Není proto divu, že hlavním motivem cesty do českých zemí nebylo ani tak poznání země samotné, jako vyslovené přání setkat se s jejím panovníkem. Toho konstantně označuje za „císaře“, ačkoli mu zjevně bylo jasné, že nově zvolený uherský a český král císařského titulu ještě nedosáhl.¹⁵ Podobně jako Diego de Valera měl Tafur zprávy o tom, že se Albrecht nachází v české metropoli. Na rozdíl od svého krajana, který měl možnost se s panovníkem v Praze setkat v létě 1438, nepochybně u příležitosti jeho korunovace na českého panovníka dne 29. června, jej zde náš cestovatel již nezastihl. Ke kýžené konfrontaci došlo až ve Vratislavi, kam se Albrecht odebral se svým dvorem, aby odtud mohl lépe zasáhnout během zostřené situace po znovuotevření bojů s polským králem.¹⁶ Dědic českého trůnu velmi las-

12) Francis M. ROGERS, *The Travels of Infante Dom Pedro of Portugal*, Cambridge (Mass.) 1961. Význam této cesty pro dějiny husitských Čech podtrhuje Pavel SOUKUP, *Portugalský král a husité. Příspěvek k dějinám křižácké liturgie*, in: O felix Bohemia! Studie k dějinám české reformace (k poctě Davida R. Holetona), ed. Petr Hlaváček, Praha 2013, s. 90–104.

13) O tomto aspektu rytířských cest šlechticů 15. století pojednávám ve své nepublikované disertační práci *Discours et récit de nobles voyageurs à la fin du Moyen Âge*, thèse en co-tutelle sous la direction de Bertrand Schnerb et Martin Nejedlý, Université Lille III – Univerzita Karlova v Praze 2012, zejména s. 249–277.

14) Mamlúcký sultán al-Ašraf Sajf al-Dín Barsbáy vládl v letech 1422–1438.

15) *Andanças é viajes*, s. 144. Tafurovo použití výrazu císař spíše vypovídá o jisté nedůslednosti v rozlišování mezi tituly římského krále a císaře, charakteristické pro soudobé autory v krajích na západ od říšských hranic, jakož i pro mnohé moderní francouzské a španělské dějepisce. Jiné možné vysvětlení této titulace se nabízí i v pozdější redakci textu, vzniklé teprve v padesátých letech.

16) K Albrechtovu pobytu ve Vratislavi nejnověji Mlada HOLÁ, *Holdovací cesty českých panovníků do Vratislavi v pozdním středověku a raném novověku (1437–1617)*, Praha 2012, s. 39–48. Z hlediska

„Je to bezesporu trápení cestovat touto zemí v takové zimě.“

kavě andaluského cestovatele přijal a prokázal mu velikou poctu. Snad právě pod tímto dojmem nabízí Tafurův cestopis jednu z nejbarvitějších dochovaných osobních charakteristik nově korunovaného, avšak jen částečně uznaného českého krále: „Císař byl svým založením veselý člověk, ušlechtilého těla i mravů, avšak neobvykle urostlé postavy. Barva jeho pleti byla trochu snědší, takže Němci v žertu tvrdili, že je kastilské krve. Vzal mě za ruku, ať se jdu podívat na dámy a vyberu si jednu, se kterou bych si rád zatančil, a dvakrát nebo třikrát přede mnou dokonce nesl louči.“¹⁷ Albrecht tedy udělal na Tafura mimořádný dojem nejen ve svém majestátu, ale také v roli milého společníka a organizátora turnajů a dvorských plesů.¹⁸ Ani válečná situace a množství vojáků ve vratislavských ulicích neměly zastřít slavnostní atmosféru ve městě, rytířská klání a svatební veselí, jež „císař“ přichystal pro své dvořany, četné vyslance i obyvatele slezské metropole.¹⁹

Nejdůležitějším okamžikem pak pro andaluského rytíře byla příležitost, při které král uděloval přítomným urozeným pánům dvorské řady. Sám Pero Tafur se již před odjezdem na dlouhou cestu stal nositelem Řádu šupiny, udělovaného kastilským králem. Ve svém cestopise pak uvádí, že tentýž řád údajně během vratislavských slavností nosili také někteří přítomní šlechtici.²⁰ U příležitosti jeho návštěvy

Pero Tafura srov. Joseph GOTTSCHALK, *Der Bericht des Spaniers Pero Tafur über den langen Aufenthalt des Königs Albrecht II. in Breslau 1438/39*, Schlesien 20, 1975, s. 77–91.

17) *Andanças é viajes*, s. 145, viz též B. BAŽURA, *Styky mezi Českým královstvím*, s. 58, kde připomíná obšírný popis Albrechtova zevnějšku a vlastností u Palackého. Ten se ve svých *Dějínách* s Tafurem shoduje, jedná-li se o vnější charakteristiku panovníka: „Bylť muž vysoké postavy a silného těla, hlavy kulaté, očí velikých a děsných, vlasův černých, tváře snědé.“ S líčením andaluského cestovatele naopak kontrastují slova „Mluvívalť arci málo a smával se ještě méně, ana mysl jeho usedlá i vážná spíše ku přisnosti nežli k žertům ho vedla, takže jakkoli byl nejen spravedliv, ale i dobrotiv, pro svou nepřívětivost jen málo lásky požíval u poddaných.“ František PALACKÝ, *Dějiny národu českého w Čechách i w Morawě III*, Praha 1877, s. 268). Jistou závislost na Palackého charakteristice prozrazuje i Rudolf Urbánek, když Albrechtův pobyt ve Vratislavi uvozuje slovy „Vratislav za pobytu Albrechtova prožila řadu dní, plných slavnostního ruchu a lesku, hlučných radovánek, kdy i nemluvný a vážný jindy Albrecht se rozjařil.“ Rudolf URBÁNEK, *Věk poděbradský I*, Praha 1915 (= České dějiny III/1), s. 409.

18) O důvěrném vztahu mezi Albrechtem a Tafurem také vypovídá příhoda, kdy mu král poslal pozlacený pohár v hodnotě 300 zlatých. Andaluský rytíř odpověděl, že si daru považuje, ale s díky jej odmítl, protože má dostatek všeho, co potřebuje. Pokud by tomu tak nebylo, rád by dar přijal, ba dokonce by o něj požádal, neboť zná císařovu velkodušnost (podle *Andanças é viajes*, s. 146, viz též B. BAŽURA, *Styky mezi Českým královstvím*, s. 59).

19) *Andanças é viajes*, s. 144. Pero Tafur se rovněž zúčastnil svatby jedné nejmenované ovdovělé hraběnky s Albrechtovým dvořanem rytířského stavu, při které se dokonce sám král utkal v turnaji s braniorským markrabětem Fridrichem VI. Při jiném takovém povyražení na počátku února 1439 (již za Tafurovy nepřítomnosti) si Albrecht těžce poranil koleno a až do své smrti kulhal (R. URBÁNEK, *Věk poděbradský I*, s. 427 a 429).

20) *Andanças é viajes*, s. 145. *Devisa del collar del escama* byl řád, který v roce 1430 vytvořil kastilský král Jan II. Mimo jiné jím obdaroval hraběte celského, švagra Zikmunda Lucemburského, a čtyři členy jeho doprovodu, když putovali do Svatého Jakuba v Compostelle. Pět let poté tento řád daroval taktéž Reinprechtovi z Wallsee a dalším urozeným pánům z jeho skupiny, účastníci se rytířské cesty po Pyrenejském poloostrově. Snad právě tento šlechtic a další urozenci patřili k těm, s nimiž se Tafur setkal na vratislavské slavnosti. Po návratu ze své cesty po střední Evropě řád také dostal již zmíněný posel Diego de Valera. Viz D'Arcy Jonathan Dacre BOULTON, *The Knights of the Crown. The Monarchical Orders of Knighthood in Later Medieval Europe (1325–1520)*, Woodbridge 2000, s. 327–329. Reinprechta z Wallsee, jenž byl zřejmě klíčovou osobou ve stycích Zikmundova a Albrechtova dvora se vzdáleným zahraničím, správně identifikoval B. BAŽURA, *Styky Českého království*, s. 54, pozn. 262. Tentýž šlechtic

Vratislavi pak Albrecht andaluskému světoběžníkovi udělil „Řád draka, který se dává v Uhrách, Řád orlice, který je z Rakous, a také Řád *el Tusenique*, jemuž se také říká *tovaja*, a ten je z Čech.“²¹ Týmž způsobem byl obdarován i Tafurův předchůdce Diego de Valera, který píše, že v listopadu 1438 před odjezdem od Albrechtova dvora v Praze dostal od panovníka „jeho tři řády, tedy Řád draka, který uděluje coby uherský král, Řád *Tusenique* coby český král, a náhrdelník povinnosti s bílou orlicí jakožto rakouský vévoda, v němž jsou tři a půl marky zlata.“²²

Poněkud lakonická tvrzení obou cestovatelů zpoza Pyrenejí jsou jedinečným dokladem udílení rytířských řádů za Albrechtova krátkého vládnutí. Kromě dříve existujících Řádu draka (založeného Zikmundem Lucemburským) a Společenství orlice (založeného snad Albrechtem v roce 1433)²³ se v obou případech setkáváme s ojedinělou zmínkou o jejich ekvivalentu, jenž byl spjatý s českým královským titulem. Tento řád se patrně pojil pouze s vládou Albrechta II.,²⁴ motivem vzniku pak mohla být snaha pojistit si nárok na český trůn či případně vyvážit existenci obou dalších ocenění. Tafurovo upřesnění má navíc ještě jeden, byť hypotetický význam: může být klíčem ke spojitosti se zaniklým a v pramenech jinak nedoloženým řádem točence, spjatým s vládou Václava IV. Pero Tafur totiž uvádí i alternativní pojmenování *tovaja* (varianta výrazu *toalla*, tedy „ručník“), jímž vysvětluje neobvyklý (a snad právě zkomolený) výraz *tusenique*.²⁵

Tafurova návštěva českých zemí a Albrechtova dvora se nemohla obejít bez prostředníka. Andaluský cestovatel měl v tomto ohledu štěstí na muže nejpovolanějšího, Kašpara Šlika, kancléře římskoněmeckých panovníků, Zikmunda, Albrechta a Fridricha III., který našeho dobrodruha svým způsobem vtáhl do víru středoevropské politiky konce třicátých let 15. století.²⁶

Reflexe doby

Do Šlikovy společnosti se Tafur dostal na říšském sněmu v Norimberku, kam se kancléř odebral 7. října 1438 z Prahy s plnou mocí a majestátní pečeti, aby zde jednal ve jméno krále.²⁷ Andaluský rytíř do města přicestoval z opačné strany, z horního

doprovázel po rakouských zemích o pět let dříve burgundského cestovatele Bertrandona de la Broquière, viz *Le Voyage d'outremer de Bertrandon de la Broquière*, ed. Charles SCHEFER, Paris 1892, s. 244n. 21) *Andanças é viajes*, s. 145. Plnou moc udělovat Řád draka a orlice dalším třiceti šlechticům dostal od Albrechta též burgoský biskup Alfons, viz *Regesta Imperii* XII, n. 520, in: *Regesta Imperii Online*, http://www.regesta-imperii.de/id/1438-12-23_2_0_12_1_0_573_520 (20. 12. 2014).

22) *Crónicas de los reyes de Castilla* II, s. 534.

23) D. A. D. BOULTON, *The Knights of the Crown*, s. 345.

24) Spojitost s pozdějším řádem *Equites Tusinii*, založeným Ferdinandem I., je nejistá. Viz B. BAŽURA, *Styky mezi Českým královstvím*, s. 58, pozn. 273.

25) Tamtéž. Tuto etymologii potvrzuje i *Diccionario crítico etimológico Castellano e Hispanico*, edd. Joan COROMINAS – José Antonio PASCUAL, Madrid 1983, RI-X, s. 513. Srov. Milada STUDNIČKOVÁ, *Umění v době Zikmunda Lucemburského*, Umění 38, 1990, s. 267.

26) Z velkého množství literatury věnované této pozoruhodné postavě se opírám zejména o průkopnickou studii Petra ELBELA a Andrease ZAJICE, *Die zwei Körper des Kanzlers? Die „reale“ und die „virtuelle“ Karriere Kaspars Schlicks unter König und Kaiser Sigismund – Epilegomena zu einem alten Forschungsthema* I, *Mediaevalia historica Bohemica* 15/2, 2012, s. 47–143.

27) *Andanças é viajes*, s. 124–125. Kancléřovo jméno je v textu zkomolené jako *Gaspar Xelique*.

„Je to bezesporu trápení cestovat touto zemí v takové zimě.“

Porýní. Ve městě, jehož lidnatost srovnává s Toledem, se setkal mimo jiné se svými krajany, kardinály ze Santa Cruz a Juanem z Torquemady, zastupujícími na sněmu papežskou stranu, ale také se známým teologem Juanem ze Segovie, zmocněncem basilejského koncilu.²⁸ Během návštěvy Norimberku měl také možnost prohlédnout si říšské relikvie, a to v kostele, do něž je „nechal přenést císař Karel Veliký poté, co je po dobytí Jeruzaléma získal ve Svaté zemi“. Tafurův cestopis zde odráží legendistickou tradici spojenou s prvním císařem Západu navzdory skutečnosti, že svaté ostatky byly do Norimberka odvezeny z Prahy jen pár let před jeho příjezdem.²⁹ Při prohlídce nejvzácnější z těchto památek, svatého kopí, zkušený cestovatel způsobil velké faux pas, když podotkl, že jeho originál spatřil před nedávnem v Konstantinopoli. „Kdyby se mnou nebyli mocní muži, asi bych měl s Němci problémy za to, co jsem řekl“, dodává ve svém vyprávění.³⁰

Přítomnost mocných mužů v čele s kancléřem Kašparem Šlikem však neměla Tafura ochránit pouze před rozhořčenými Norimberčany, ale zejména před nástrahami Českého království, o němž na Pyrenejském poloostrově (a vůbec v západní Evropě) kolovaly tou dobou ty nejhorší zvěsti: „Musel jsem tam setrvat do té doby, než sněm skončí a oni odjedou, abych mohl cestovat dále s Kašparem Šlikem, který mířil k císaři do Čech. Bez něj bych se tam vydat nemohl, byl bych totiž ve smrtelném nebezpečí.“³¹ Praha je pak podle Tafura sice „starobylé, významné a velmi bohaté město, ale dost utrpěla tím, že Češi propadli kacířství.“ Dodává také, že „tato hereze nebyla dosud vůbec vymýcena, protože v horách na velikých hradech přebývají lidé zvaní táborité, podle hradu jménem Tábor, a ti setrvávají ve svém bludu. Větší část království, zejména ženy, se utvrzuje v tom, čemu říkají obec. Myslím si, že tak činí, aby ukojily svoji žádostivost, tak mi to alespoň připadá.“³² Tafurem

28) Tamtéž, s. 142.

29) Legenda o údajné cestě Karla Velikého do Jeruzaléma a Konstantinopole je zachycena ve dvou dílech z 12. století, jež vznikla v době císařova svatořečení, *Descriptio qualiter Karolus Magnus clavum et coronam Dei a Constantinopoli Aquisgrani detulerit* a francouzsky psaná *Voyage de Charlemagne à Jérusalem et à Constantinople*. K jejich značnému rozšíření došlo ve druhé polovině 13. a ve 14. století zejména ve Francii a v severní Evropě. Různé verze a překlady do vernakulárních jazyků se dochovaly v desítkách rukopisů. Viz např. edice *Karls des Grossen Reise nach Jerusalem und Constantinopel. Ein Altfranzösisches Heldengedicht*, ed. Eduard KOSCHWITZ, Leipzig 1900; nověji pak *Le voyage de Charlemagne à Jérusalem et à Constantinople*, ed. Paul AEBISCHER, Genève 1965. K převezení říšských svátostí z Prahy do Norimberka došlo patrně roku 1424 na popud krále Zikmunda (*Lexikon des Mittelalters* VII, Stuttgart – Weimar 1999, čl. Reichsinsignien, sl. 623–626).

30) *Andanças é viajes*, s. 142–143.

31) Tamtéž, s. 142. Tato slova zvidavého Andalusana se nápadně shodují s dojmem, který poměry v Českém království udělaly na již zmíněného Guilleberta de Lannoy. Burgundský rytíř ovšem našimi končinami projížděl ještě před Husovou smrtí. Viz Jaroslav SVÁTEK, „Do té země jsem přijel, ale zase ji rychle opustil...“ *Návštěva burgundského cestovatele Guilleberta de Lannoy v husitských Čechách*, *Mediaevalia historica Bohemica* 11, 2007, s. 195–210.

32) *Andanças é viajes*, s. 143. Odvozování původu husitských myšlenek z ženské žádostivosti není u Tafurova cestopisu jediným dokladem. V podobném smyslu se též vyjadřuje burgundský kronikář Georges Chastellain, který spatřuje počátky hereze v chlípném chování pražských urozených dam, navštěvujících potajmu jeden nejmenovaný mužský klášter. Viz *Oeuvres de Georges Chastellain*, ed. Joseph KERVYN DE LETTENHOVE, Bruxelles 1863–1866, 8 vol., zde sv. III, s. 210–218. Analýzu daného úryvku provedl Martin NEJEDLÝ, „O podivuhodném promíchání pražských mnichů a dívek.“ *Bohemikální a lucemburské pasáže Georgese Chastellaina z let 1455–1459 jako historiografický a metodologický*

obdivovaný Albrecht má pak podle cestopisu hlavní zásluhu na tom, „že Čechové [rozuměj kacíři] neprošli do Německa.“ Naopak „císař Zikmund se jim tolik nestavěl na odpor, protože byl rodem Čech“, dodává poněkud překvapivě andaluský pozorovatel, který takto vnímal přístup obou monarchů k husitské otázce snad pod dojmem nedávného uzavření kompaktát.³³

V hlavním městě království se ovšem náš cestovatel ani jeho průvodce nezdrželi déle než dva dny. Cílem jejich cesty nebyla návštěva města, ale dostižení panovníka, který mezitím odjel přes Sasko a Horní Lužici do Vratislavi. K Albrechtovi se totiž donesly zprávy, že polská vojska napadla Slezsko a že polský král, povzbuzen Habsburkovými oponenty v Čechách, začíná pomýšlet i na svatováclavský diadém. Nově zvolený a korunovaný český král se proto rozhodl operativně přesunout blíže k centru dění.³⁴ Atmosféra se po krátkém období klidu začala přiostrávat a ve vzduchu visel nový konflikt.

Na rozdíl od svých předchůdců pocházejících z Pyrenejského poloostrova prince Pedra a Diega de Valery se Pero Tafur tažení proti husitům či jejich přívržencům přímo neúčastnil. I tak se v jeho pojednání setkáme s četnými ozvuky dohasínajících bojů polipanského období. Ačkoli nezmiňuje nedávné několikátýdenní obléhání Tábora Albrechtovými vojsky, v jejichž řadách stál jak de Valera, tak i další bojovníci zpoza Pyrenejí,³⁵ věnuje se důsledkům těchto bojových operací. Jedním z nich byla i bitva u Želenic, při níž se žatecko-lounský svaz s pomocí přívrženců propolské strany pokusil přepadnout vojsko saského vévody Fridricha II. Mírného, vracející se z neúspěšného dobývání Tábora v září 1438 do Míšeňska. Tafur se s vévodou setkal nedlouho poté v blíže nespecifikovaném městě v Sasku. „Před zhruba dvěma týdny svedl bitvu s Čechy, s těmi kacíři. Porazil je, odvezl si bohatou kořist a tisícovku zajatců, mezi nimiž byla údajně stovka šlechticů ze známých rodů.“ Srážka, k níž došlo 23. září 1438, si vyžádala několik set padlých na husitské straně. Tafurův odhad zajatých není vůbec přehnaný, dochované seznamy uvádějí zhruba až 1600 zajatých z poražené strany.³⁶

Porážka, kterou utrpěla propolská strana u Želenic, rychlá reakce Albrechta a snad i tuhá zima, o níž bude ještě řeč, patrně přibrzdily vpád vojsk polského krále do Slezska. Albrecht se do napadeného regionu sice blížil oklikou, využil ale této příležitosti, aby mu města Žitava, Zhořelec a Budyšín slavnostně holdovala. Dne 18. listopadu se mu pak podařilo dorazit do Vratislavi. Stejnou trasou se Albrechtovi v patách ubírali i jeho kancléř Šlik s andaluským dobrodruhem, který odklon přes Sasko odůvodňuje válečnou situaci. Ta ostatně zanechala stopy na každém kroku v podobě zničených vesnic a kostelů, jež Pero Tafur se svým průvodcem

problém, *Studia mediaevalia Bohemica* 4, 2012, s. 233–257. Srov. odlišnou interpretaci tohoto místa u B. BAĎURY, *Styky mezi Českým královstvím*, s. 57.

33) *Andanças é viajes*, s. 147.

34) Král odjel z Prahy 21. října. Albrechtův cestovní itinerář rekonstruuje na základě diplomatického materiálu Günther HÖDL, *Albrecht II. Königtum, Reichsregierung und Reichsreform 1438–1439*, Wien – Köln – Graz 1978 (= Beihefte zu J. F. Böhmer, *Regesta Imperii* 3), s. 28–37.

35) B. BAĎURA, *Styky mezi Českým královstvím*, s. 55.

36) K bitvě podrobněji R. URBÁNEK, *Věk poděbradský I*, s. 369–378.

„Je to bezesporu trápení cestovat touto zemí v takové zimě.“

na cestě do slezské metropole míjeli. Jejich zkázu připisuje zcela jednoznačně polskému králi.³⁷

Pero Tafur do Vratislavi dorazil měsíc po Albrechtovi, „tři dny před Vánoce-mi“.³⁸ Město na Odře se tehdy načas stalo centrem politického a diplomatického dění ve střední Evropě. Text cestopisu v této souvislosti vyjmenovává přítomnost „mnohých vévodů, hrabat, markrabat, pánů a prelátů jak z Němec, tak také z Uher a Čech“. Kromě vyslance z Řádu německých rytířů zmiňuje také „množství poselstev od rozličných králů a knížat a italských měst. Z příkazu našeho pána, krále Dona Juana [II.], tam byl také biskup z Burgosu, jemuž císař prokázal velikou úctu. [...] Přítomni byli také zástupci vévody burgundského, milánského, z měst Benátek, Florencie a Janova, od papeže Evžena a od aragonského krále. Mnozí z nich přinesli dary, zejména Benátčané a Florentané, a zvláště dary od Benátských byly cenné. Císař je všechny blahosklonně přijal, ovšem benátské dary si nevzal, protože by mu prý nepříslušelo přijímat dary od lidí, s nimiž hodlal vést válku.“³⁹ V této souvislosti Pero Tafur zaznamenal slavnostní okamžik, při kterém král Albrecht přede všemi prohlásil, že „nepřijme císařskou korunu ani příjmy z ní plynoucí do té doby, dokud nebude Říši navraceno to, co Benátčané uzmulí. A až teprve poté, co znovu dobude Boží hrob, zde bude moci býti korunován.“⁴⁰

Přijímání cizích poselstev bylo sice důležitou součástí Albrechtova pobytu ve Vratislavi, ovšem hlavním důvodem jeho přítomnosti zůstával napjatý válečný stav mezi ním a polským králem. Jednou z jeho příčin byla rovněž pozice Albrechtovy tchyně, Barbory Celské. Tu sice její zeť propustil z vězení poté, co se vzdala držby většiny opevněných míst v Uhrách, avšak ve hře stále zůstávala možnost jejího nároku na českou korunu, živená nadějemi Albrechtových oponentů v Čechách. Tafurův cestopis zachycuje konstelaci těchto vztahů vlastními slovy: „Každého dne císař pořádal slavnosti, ale, jak jsem si povšiml, nezanedbával válku, na niž se celou dobu připravoval. Hlavní příčinou toho byla císařovna, vdova po Zikmundovi a tchyně nynějšího císaře Albrechta, která, jak říkají, byla velmi nestálá žena. Když proti ní její zeť vystoupil, opustila zemi a utekla se k polskému králi. Vzala s sebou i pokladnici, kterou tomu králi předala. Udělila mu všechna svá práva na německé země a posléze si jej vzala. To však bylo dosti neslýchané, poněvadž jí bylo více než 65 let a jemu ani ne dvanáct.“⁴¹

Možnost sňatku císařovny-vdovy s mladým polským panovníkem, stejně jako jejich věkový rozdíl Pero Tafur poněkud zveličuje, snad ovlivněn proalbrechtovskou

37) „É partimos de allí, caminando por Alemaña [!] é fallando muchos lugares é yglesias quemadas, quel rey de Poloña avie destruydo en tanto que el Emperador estava en Bohemia faziendo la guerra.“ (*Andanças é viajes*, s. 143).

38) Tamtéž, s. 143–144. Datum příjezdu andaluského cestovatele se však neshoduje se zprávou o tom, že již 2. prosince ve Vratislavi přijal Albrecht velkou majestátní pečeť od navráťivšího se Šlika, srov. *Regesta Imperii* XII, n. 494a. Z Tafurova cestopisu naopak vůbec nevyplývá, že by on sám a jeho průvodce přicestovali do Vratislavi odděleně.

39) *Andanças é viajes*, s. 144. Velmistra řádu německých rytířů zastupoval Paul von Rusdorf, k jehož přijetí došlo 27. prosince 1438 (*Regesta Imperii* XII, n. 527).

40) Tamtéž.

41) Tamtéž, s. 145.

propagandou, jejímž ozvukem je například i podání v Piccolominiho *Historii české*: „Žena, již stařena, pojala úmysl znovu se vdát, zapudila v mysli dceru, která vyrostla v naději na královský trůn a provdala se za rakouského vévodu Albrechta, a nevažovala o ničem jiném než o radostech nového manželství. Jak nevyčerpatelná smysluplnost ženy, která čím je blíže hrobu, tím více touží po manželském loži a svatební pochodni a horlivě o ně usiluje!“⁴² Tento aspekt rozebírá i Daniela Dvořáková v monografii o Barboře Celské: podle její interpretace byl původcem klevety Kašpar Šlik, v jehož společnosti trávil Tafur mnoho týdnů. Za dlouhého cestování spolu jistě mnoho rozprávěli, a pro andalusského cestovatele se tudíž císařský kancléř stal hlavním zdrojem informací. Tafur by tak mohl být prvním pramenem, v němž se setkáváme s touto pomluvou šířenou Šlikem. Právě kancléřovým prostřednictvím se pak dostala i do Piccolominiho kroniky, z níž ji převzal i kronikář Jan Długosz.⁴³

Kromě Šlika měl Pero Tafur zprávy patrně i od výše zmíněného burgoského biskupa či od někoho z jeho doprovodu. Alfons z Cartageny, biskup v Burgosu, byl v říjnu 1438 basilejským koncilem ustanoven spolu s Mikulášem Amici jako prostředník v jednání mezi Albrechtem a polským králem.⁴⁴ Do Vratislavi přicestoval již kolem 20. listopadu a jménem kastilského krále Habsburkovi poblahopřál k zisku královského trůnu.⁴⁵ Jeho krajan se bezpochyby dostal do biskupova okolí a ve svém spise dodává Alfonsově misi mimořádný (snad až přehnaný) význam: „Na základě této rozmíšky vpadli Poláci do Němec [rozuměj do Slezska], ale byl zde biskup z Burgosu, velmi rozvážný muž, který jednal tak obratně, až se obě strany uklidnily a uzavřely mír. Byl to velmi obtížný úkol vzhledem k tomu, jaké škody mohly být napáchány.“⁴⁶

Tafur se samotných jednání zřejmě nezúčastnil, tak jako na jiných místech sledoval vlastní cíle a spíše se pohyboval na vlastní pěst. Právě z tohoto důvodu projevil zájem o setkání s opačnou stranou konfliktu, konkrétně s polským králem Vladislavem III. Varnenčíkem. Touha poznat dalšího evropského monarchu byla bezpochyby zesílena zvědavostí uvidět onoho mládence, jenž údajně pomýšlel na sňatek s ovdovělou císařovnou. Je pravděpodobné, že se andaluský cestovatel odebral ze slezské metropole 24. ledna 1439 spolu s polským poselstvem, v každém případě však v doprovodu obou legátů basilejského koncilu. Králem Vladislava prý našel „ve vesnici vzdálené odtud jeden den jízdy.“⁴⁷ Onou vsí se bezpochyby myslí Namyslav (Namysłów), vzdálená zhruba 50 kilometrů východně od Vratislavi, kde probíhala jednání mezi polskou stranou a basilejskými

42) *Aeneae Silvii Historia Bohemica – Enea Silvio Historie česká*, edd. Dana MARTÍNKOVÁ – Alena HADRÁVOVÁ – Jiří MATL, Praha 1998, s. 175.

43) D. DVOŘÁKOVÁ, *Barbora Celská*, s. 216–217.

44) R. URBÁNEK, *Věk poděbradský I*, s. 392.

45) *Regesta Imperii XII*, n. 477.

46) *Andanças é viajes*, s. 145. K jeho přítomnosti na Albrechtově dvoře srov. také *Regesta Imperii XII*, n. 520 a 521. Misi biskupa z Burgosu uvádí i Eneova kronika, ovšem místo Alfonse jej chybně označuje jako *Rudericus* (*Aeneae Silvii Historia Bohemica*, s. 184). O jednáních ve Vratislavi též přirozeně vypovídá Długosz (*Annales seu Chronicae incliti regni Poloniae...*, Liber XII, ed. Jerzy WYROZUMSKI, Varsoviae 2001, s. 199–202).

47) *Andanças é viajes*, s. 145.

„Je to bezesporu trápení cestovat touto zemí v takové zimě.“

legáty.⁴⁸ Podle Tafura zde s „velkou družinou svých pánů, kteří byli překrásně oblečeni a ozbrojeni podle zvyku své země a velmi dobře vystrojeni“, měl leženi i polský král,⁴⁹ jehož přítomnost jinak dobře informovaný a k polskému královskému dvoru těsně přimknutý Długosz neuvádí. Podobně jako u rakouského vévody a trojnásobného krále Albrechta andaluský návštěvník oceňuje kladné vlastnosti i jeho dočasného soka. Tafurovo přání pokračovat dále na východ do Krakova však nebylo možné uskutečnit, snad s ohledem na nutný návrat poselstva basilejského koncilu zpět k Albrechtovi. Rytíř z dalekých krajín si tak musel zajít chuť na lov divokých zvířat, který ve svém cestopise poněkud nejasně označuje jako „hon na tygry“. Mnohem pravděpodobněji se jednalo o honitbu na medvěda. Tuto oblíbenou kratochvíli, „při níž se nelze obejít bez mnoha mužů a psů“ a „jejímž výtěžkem je dobré maso“,⁵⁰ měl možnost vyzkoušet si Tafurův předchůdce, světoběžník Guillebert de Lannoy, který podle svého cestopisu medvědy lovil o sedmáct let dříve na polsko-haličském pomezí ve společnosti Varnenčikova otce Vladislava II.⁵¹

Popis navštívených míst

Jak jsme měli možnost vidět, Tafurovy *Andanças e viajes* představují pro dnešního historika pozoruhodný pramen pro doplnění znalostí o efemérní vládě krále Albrechta a komplikované situaci konce třicátých let 15. století. Tuto rovinu však můžeme směle opustit, neboť zákruty středoevropské politiky a diplomatická jednání nejsou jediným tématem ve sledovaném úryvku cestopisu zvidavého Andalusana. Pero Tafur svoji pozornost věnuje i tomu, jak ony exotické země na severovýchodě Evropy vypadaly. O cestě mezi Norimberkem a Prahou se sice nijak zvlášť nerozepisuje, zato však dokládá, že se v Chebu zúčastnil svatby mladšího bratra Kašpara Šlika. Jak dodává na vysvětlenou, v tomto městě, v němž se také nacházela Šlikova žena Anežka, propůjčil císař Zikmund svému kancléři všechny hlavní úřady.⁵² Ačkoli Tafur v Chebu strávil šest dní, neposkytuje jeho dílo o tomto městě žádné bližší svědectví. V Praze se sice andaluský cestovatel zdržel pouze dva dny, stačil si však všimnout, že město je „rozděleno na dvě části – jedné říkají Stará Praha, té druhé Nová Praha a mezi oběma protéká velká řeka, překlenutá mostem, po němž lze přejít z jedné části do druhé. Je zde také vysoké učení ve všech vědách, zejména v teologii“, dodává pro úplnost snad již dříve nabytý poznatek.⁵³

48) *Annales seu Chronicae* XII, s. 201–202: *Legatorum tamen pape et concilii sollicitati plus lacrimis quam precibus, consentiunt descendere in Namisloviam et pro pace aut treuga agere.*

49) *Andanças e viajes*, s. 145.

50) Tamtéž, s. 145–146.

51) *Oeuvres de Guillebert de Lannoy*, s. 53; *Guillebert de Lannoy. Cesty a poselstva*, s. 159.

52) Není příliš pravděpodobné, že se jednalo o svatbu mladšího bratra Matese. Mates Šlik (1410–1487) pojal za manželku Kunhutu ze Schwarzenbergu již o rok dříve, viz Michal NOVOTNÝ, *Mates Šlik († 1487), pán z Holíče a Lokte*, in: Poohří 1. Sídla – správa – společnost, ed. J. Havrlant – J. Mareš – M. Vostřel, Louny 2011, s. 81–98, ke svatbě s. 85. Tafur byl spíše přítomen svatbě jednoho z dalších bratrů, patrně Mikuláše III. K zástavě Chebu v kancléřův prospěch, k níž došlo v říjnu 1430, viz blíže P. ELBEL – A. ZAJIC, *Die Zwei Körper des Kanzlers?*, s. 87n.

53) O vnímání proslulosti pražské univerzity navzdory v zahraničí široce rozšířenému negativnímu obrazu Čech viz blíže R. URBÁNEK, *Věk poděbradský* I, s. 40–41.

Tafurově pozornosti neunikla ani geomorfologická zvláštnost Čech, totiž přirozené ohraničení této země horským masivem. Na cestě z Prahy do Míšeňska si všiml, jak se mezi Čechami a Německem „zvedá, jako nějaká zeď, vysoký a hustě zalesněný horský hřeben, přes nějž lze projet na koni či projít pěšky pouze po několika málo k tomu určených cestách.“⁵⁴ Vratislav pak považuje za veliké a lidnaté město „větší než Sevilla“, které „leží ve Slezsku, na samém okraji Německa“.⁵⁵ Jeho obyvatelé jsou velmi bohatí, mají hodně stříbra a podle Tafurova dojmu utrácejí za kožešiny a koření „více, než tak činí půlka světa“. Dopřávají si také velké množství jídla a pití, aby se posílili. „Tento zvyk může našim lidem připadat škodlivý více než cokoli jiného“, dodává s jistou nedůvěrou náš pozorovatel. Na druhou stranu však u obyvatel „města patřícímu slezskému biskupovi“ oceňuje, že „všichni, dokonce i děti, chodí o půlnoci do kostela a jsou při mši velmi zbožní.“⁵⁶

V rámci této části díla je značná pozornost upřena na klimatické podmínky. Pero Tafur, jenž během své čtyřleté anabáze zažil kromě mořských bouří i nesnesitelný sluneční žár v Egyptě a v Palestině, se během svého meškání ve Vratislavi setkává s opačným výkyvem počasí. Zima v letech 1438–1439 musela být velmi krutá a tuto negativní zkušenost nedokázaly rozptýlit ani okázalé slavnosti a plesy, jež král Albrecht ve slezské metropoli pořádal. Tafurův cestopis nejprve v obecné rovině uvádí, jak „v této zemi panuje ve srovnání s dolním Německem takový chlad, jaký je v Němcích oproti Kastilii“.⁵⁷ Ve Vratislavi samotné byla taková zima, že se prý Albrecht a jeho dvořané přepravovali v ulicích města ve speciálních dřevěných vozech, jejichž stěny Tafurovi připomínaly desky na mlácení obilí.⁵⁸ Tyto vozy byly kryté a vytápěné ohni v koších, aby se jejich majitelé mohli bez potíží přepravovat ze svého domu do paláce, či kam se jim zachce. „Nikdo zámožný zde necestuje na koňském hřbetě, aby z něj nespadl, protože ulice jsou kvůli neustálému mrazu jako zrcadlo. Mnoho lidí také chodí raději pěšky.“⁵⁹ Jelikož komíny a domácí pece nedokážou poskytnout dostatek tepla, používají místní obyvatelé jiný druh vytápění: „V dolní místnosti domu rozdělávají oheň v kamnech a v podlaze nad ní mají proražené díry, na něž umístí svá sedátka. Když si na ně lidé sednou a tyto díry v podlaze otevřou, ke každému stoupá mezi nohama teplo.“⁶⁰ Všudypřítomná zima také provázela Pero Tafura během jeho odjezdu z Vratislavi přes Moravu do Rakous. „Trvalo nám dvanáct dní, než jsme se dostali do Vídně. Cestou jsme velmi trpěli chladem a mrazem a museli jsme s vozy přejít dvě řeky po ledě. Všude byla zamrzlá voda a mně samotnému zimou málem vypadaly všechny zuby. Je to bezesporu trápení cestovat touto

54) *Andanças é viajes*, s. 143.

55) Tamtéž, s. 144 a 146.

56) Tamtéž, s. 147.

57) Tamtéž, s. 146.

58) Tamtéž. V originále *trillo* (z lat. *tribulum*). Ve středomořských regionech a zejména na území dnešního Španělska se zrno od plev oddělovalo pomocí dřevěných desek opatřených kování, jež byly po poli taženy dobyt看em. Anglický překlad cestopisu Tafurovo přirovnání nesprávně překládá jako „threshing machines“, tedy mlátičky. (*Pero Tafur, Travels and Adventures 1435–1439*, kap. XXVI).

59) *Andanças é viajes*, s. 147.

60) Tamtéž, s. 146–147.

„Je to bezesporu trápení cestovat touto zemí v takové zimě.“

zemí v takové zimě,“ uzavírá poněkud pochmurně svůj pobyt v českých zemích andaluský rytíř.⁶¹

Zdánlivě nekonečné putování Pero Tafura se pomalu chýlilo ke konci. Samotný důvod jeho odjezdu z Vratislavi byl totiž údajně podmíněn cestovatelovým přáním vrátit se do Kastilie, kde se jeho pán, král Jan II., chystal na nové tažení proti muslimům.⁶² Odjezdem z neklidného území Českého království, na jehož cestách se nakonec nic špatného nepříhodilo, Tafurova dobrodružství neustala. Asi půl míle před Vídní jej málem přepadli lapkové a jen díky rychlosti svého koně unikl. Ve městě na Dunaji se pak setkal s královnou Alžbětou Lucemburskou, jíž vyřídil pozdravy od jejího muže a novinu o uzavření míru s Poláky. Zikmundova dcera prý rytíře obdarovala Řádem draka, ačkoli jeho nositelem už byl. Dala mu však údajně ten, který patřil původně jejímu otci a který měla právo udílet jen ona sama.⁶³

Návrat andaluského dobrodruha neprobíhal přímočaře. Tafur ještě navštívil Budín, kde se setkal s budoucím císařem Fridrichem III. Teprve poté se přes Rakousy a Furlánsko odebral do Itálie, aby mohl být přítomen na ferrarském koncilu. V jeho itineráři ještě následuje okružní jízda po severoitalských městech, na jejímž konci se Tafur nalodil v Benátkách a přes messinskou úžinu, Palermo, nedobrovolnou zastávku v Tunisu a na Sardinii se vrátil do vlasti.⁶⁴

Andanças é viajes Pero Tafura představují nejen osobní vzpomínky na jednu rytířskou cestu, ale také zcela jedinečný přehled zemí a událostí druhé poloviny třicátých let v Evropě a na Blízkém východě. Schopnost aktéra cesty a autora jejího písemného zpracování v jedné osobě navazovat, rozvíjet a propojovat nové kontakty v rámci šlechtické ekumeny i panovnických dvorů je obdivuhodná. Skrze své zkušenosti a vidění světa tento dobrodruh také nahlížel neklidné období, jež panovalo v českých zemích po Zikmundově smrti. Našemu cestovateli sice můžeme vyčítat zkreslenost či zaujatost, avšak doplňková úloha tohoto pramene k již známým dějům je neoddiskutovatelná. Tafurova cesta po českých zemích představuje tedy dvojitou zkušenost – pro rytíře samotného, ale i pro nás, kteří se jeho prostřednictvím můžeme seznámit s netradičním pohledem na české země v přelomovém období husitského věku.

Tato studie vznikla v rámci projektu Grantové agentury České republiky P405/12/G148 „Kulturní kódy a jejich proměny v husitském období“.

61) Tamtéž, s. 147. Je pravděpodobné, že Tafur a jeho doprovod přecházeli přes zamrzlou Moravu a Dyji. Stesky andaluského dobrodruha se však nedají srovnat se zkušenostmi Guilleberta de Lannoy, který v kruté zimě let 1413/1414 cestoval několik týdnů na saních po zamrzlých řekách a jezerech mezi Novgorodem a Gdaňskem. Viz *Oeuvres de Guillebert de Lannoy*, s. 32–44, česky *Guillebert de Lannoy. Cesty a poselstva*, s. 145–153.

62) *Andanças é viajes*, s. 147. Naopak příměří, které o několik let předtím kastilský král s Maury uzavřel, umožnilo andaluskému rytíři vydat se na dlouhou cestu, jak Tafur uvádí v předmluvě svého cestopisu (tamtéž, s. 15–16).

63) Tamtéž, s. 148–149.

64) Jak již bylo uvedeno, samotný závěr Tafurova cestopisu se nedochoval. Poslední uvedenou zastávkou je Cagliari (tamtéž, s. 158).

SUMMARY

**“It is indisputably suffering to travel in this country in such cold.”
Andalusian knight Pero Tafur in Bohemia, Silesia and Moravia (1438–1439)**

The Central European journey of the Andalusian nobleman Pero Tafur (perhaps 1410–1494) forms only a small sliver of the vast expedition that this knight undertook in 1435–1439 in Europe and the Mediterranean. The first part of the study examines the life and career of the knight and briefly summarizes the itinerary of his extensive travels. For their reconstruction, the basic source is Tafur’s own travelogue, called *Andanças é viajes*. The study summarizes the current state of research on this work, preserved in a single manuscript.

In other parts, the article is devoted to Tafur’s visit to the Czech lands. First, it deals with his main motive, to visit King of the Romans and of Bohemia Albert II, and places the visit into the context of the knight’s encounters with other religious and secular authorities of Europe and the Middle East. Special attention is paid to Tafur’s detailed rendering of the monarch’s personality and the rituals by which the monarch bestowed his court orders. The testimony of this knight (and his compatriot Diego de Valery) is an important source in the context of ritual practice.

The next section is devoted to the historical circumstances of Tafur’s visit. These include primarily Albert’s conflict with the Hussite radicals and their ally, the king of Poland. To resolve it, the king set out for Wrocław, where the Spanish knight found him. *Andanças é viajes* documents Albert’s stay of more than one month in the Silesian metropolis.

The last part of the study deals with the way in which the Spanish knight described the sites he visited in the Czech lands. Attention is paid to the cities in which he stayed (Prague, Wrocław) and the character of the landscape. A significant factor that influenced Tafur’s overall impression of this region was the harsh winter. He vividly portrayed its consequences both in his description of Wrocław in winter and their own hardships on the journey through the snowy Czech landscape.